

Tekst gwarowy — Kosztowy 2

Autor: Monika Kresa

Informator: Tomasz Wrona — urodzony w 1970 roku w Tychach, wykształcenie wyższe magisterskie, nauczyciel historii w gimnazjum w Mysłowicach.

Nagrała: Aleksandra Kowalewska. Spisała i opracowała: Monika Kresa. Weryfikacja: Halina Karaś.

Śląskie wesele {vm}T746.mp3|L{/vm}

{tt} = tak my. Udźwięczniająca fonetyka międzywyrazowa. |Tag my{/tt} zrobili. Z okolicy pozbięrali my {tt} = bryczki. Mazurzenie, tu cz > c (niekonsekwentnie, por. dalej). |brycki{/tt}, jakie {tt} = zostały. Postać starsza, bez przedrostka z-. Prelabializacja, czyli poprzedzenie samogłoski o w nagłosie u niezgłoskotwórczym (tu zapisywanym jako ł). |łostały{/tt}, sprawili my se nowe stroje i Edyta se dała uszyć czarno, jedwobno {tt} = kieckę. Szeroka i odnosowiona wymowa wygłosowej samogłoski ę jako a i wywołane tym zrównanie się biernika lp. rzeczowników żeńskich zakończonych na -a z mianownikiem. |kiecka{/tt}, bo musza wom pedzieć, że w naszej okolicy pannie młodo sła w cornych łochach do ślubu, do tego se sprawiła zielono zapaska, {tt} = którą. Wyraz częsty w tej postaci z nagłosową grupą ft-. |ftóro{/tt} my {tt} = oba, tj. oboje. Prelabializacja, czyli poprzedzenie samogłoski o w nagłosie u niezgłoskotwórczym (tu zapisywanym jako ł). Forma niemęskoosobowa liczebnika (zamiast liczebnika zbiorowego) związana z nieukształtowaniem się w większości gwar polskich kategorii męskoosobowości, takiej jak w polszczyźnie ogólnej. |łoba{/tt} malowali w zielone {tt} szlajfa ‘wstęga, tu: w pasy’ (z niem. Schleife). |szlajfy{/tt}, winiec z {tt} merta ‘ mirt’ |merty{/tt} zielounej zrobiła jij babka, także {tt} przyrychtować ‘ przygotować’ (wyraz szeroko znany też poza Śląskiem). |przyrychtowali{/tt} my cały strój. Na naszym terynie {tt} = ten. Zwężenie artykulacyjne e do y przed spółgłoską nosową, czyli wąska wymowa grupy eN jako yN. |tyn{/tt} strój był {tt} = czarno-zielony. Mazurzenie, tu cz > c. Samogłoska a pochylone jest wymawiana jeszcze z większym ścieśnieniem jako o. Podwyższona, wymowa samogłoski o przed spółgłoską nosową, czyli wąska wymowa grupy oN. |corno-zielouny{/tt}. Corny godoł, że to jest bardzo poważno uroczystość, nie ino żałobny to jest kolor, ale mężczyzno, {tt} = chłop. Uproszczenie grupy chł > ch na skutek zaniku słabego ł. |chop{/tt} do dzisioj się oblyko na czarno do ślubu naojczyńściej, chociaż się trafiajom tacy, co nie, a piyrwej baby u nos tyż sie tak oblykały, że czarno kiecka, czarno {tt} jakła ‘ żakiet noszony na bluzce, element stroju śląskiego’ |jakła{/tt} abo {tt} oblycek ‘ ubranie, strój?’ (od oblyc ‘ ubrać’ — wyraz staropolski, jak w dawnej polszczyźnie literackiej) |oblycek{/tt} i do tego zielouny kolor, zielouno zapaska, zielouny winiec mertowy, zielone {tt} szlajfka ‘ wstążka’ (z niem. Schleife). |szlajfki{/tt}, ku tymu {tt} = często. Wąska (zwężona) wymowa samogłoski nosowej ę w śródgłosie wyrazu jako y nosowego (przed spółgłoską szczelinową). |czynsto{/tt} oblykali chusta turecko, tako we wzory w arabeski to sie po polsku godo, a po naszymu w ogórki. Zrobili my teysz pora starodawnych obrzeyndów, na przykład wykupiny, kiedy się pon m(ł)ody wybroł pod {tt} dźwierza ‘ drzwi’ (wyraz staropolski, jak w dawnej polszczyźnie literackiej) |dźwierza{/tt} od pani młodej były zawarte, wyszeł {tt} = starszy. Inna postać przyrostka -ejszy (na miejscu -szy) |starszyjszy{/tt} družba, przed {tt} = przed chałupę. |chałpa{/tt}, się pytoł, czego chca, my mu pedzieli, że przyjechali my po pani młodo, ale on nam pedzioł, że to tak łatwo ni ma, {tt} = musiałem. Końcówka -ch (tu na skutek przejścia wygłosowego -ch > -k) w postaci -k w 1. os. lp. czasu przeszłego pochodzi z dawnego aorystu. |musiołek{/tt} dać pinioundze, dołek za mało, dostołych lalka, {tt} = dałem. Tu końcówka aorystyczna -ch w 1 os. l. poj. czasu przeszłego bez przejścia ch > k wygłosie, por. wyżej dołek. |dołech{/tt} wiyncyj dostołych staro baba, w końcu jak dołech tyle, wiela trza, to dostołych, dostołych ta, co trzeba. Potym było błogosławieństwo {tt} = ‘ rodziców’. Prelabializacja. |łojców{/tt}, potym my bryczkami pojechali do kościoła, ale musza wam pedzieć, że tako staro ciotka oblykała moja {tt} = dziołchę ‘ dziewczynę’. Szeroka i odnosowiona wymowa wygłosowej samogłoski ę jako a i wywołane tym zrównanie się biernika lp. rzeczowników żeńskich zakończonych na -a z mianownikiem. |dziołcha{/tt} do ślubu i łona ją tak wyszkoliła, że {tt} = jak my. Udźwięczniająca fonetyka międzywyrazowa. |jag my{/tt} {tt} = kłękli. Wąska (zwężona) wymowa samogłoski nosowej ę jako yn (przed spółgłoską zwartą). |klynkli{/tt} przed łontorzem, to ło raz czuja, że na moich nogach coś wyloundowało, pacza, a to jej kiecka było {tt} = ‘ rzucona’ (ciepnąć ‘ rzucić’) |ciepniynto{/tt} na moje nogi, to po to, żeby mnom rzundzić, tak mi pedziała potem. Jag my wychodzili z kościoła to mi {tt} = ‘ uderzyła’ (prasnąć ‘ uderzyć’) |prasał{/tt} {tt} kromflek ‘ obcas buta’ |kronflekkiem{/tt} w mój {tt} strzewik ‘ but, trzewik’ |szczewik{/tt}, to tyż po to, żeby nadey mnom {tt} = rządzić. Wąska (zwężona) wymowa samogłoski nosowej ą w śródgłosie wyrazu jako un (przed spółgłoską zwartą). |rzundzić{/tt}, a wprzódy jag my {tt} włazić ‘ wchodzić’ Bez nacechowania stylistycznego, inaczej niż w języku ogólnopolskim. |włazili{/tt} do kościoła, to jeszcze piyrso się {tt} = wcisnęła. Częste pomijanie przyrostka w czasie przesztm (typowe dla wielu gwar, nie tylko

śląskich)|wcisła{/tt} przedy mnie, żeby wylźć do tygo kościoła próg przekroczyć, to tyż po to, żeby być zawsze piyrso, zawsze, zawsze rzundzić, czy tak jest w naszym małżyństwie, łoba stosujemy zasada, że trza sie jakoś dogodać i łoba staromy się jedyn drugiemu usteympować, także jakoś tak po połowie koždy z nas rzundzi. Potym my mieli wesele, pojechali my bryckom na {tt} = salę. Szeroka i odnosowiona wymowa wygłosowej samogłoski ę jako a i wywołane tym zrównanie się biernika lp. rzeczowników żeńskich zakończonych na -a z mianownikiem. |sala{/tt}, na weselu goście się piyknie bawili. Wesele było tag jak to na naszym tereynie zawsze dwa dni, na drugi dzień były poprawiny, piyrszy dzień był ino taki, taki zabawowy, ale bardziej poważny, był, był obrzyndowy, zakończył się łoczepinami. {tt} = oczepiny. Prelabializacja, czyli poprzedzenie samogłoski o w nagłosie u niezgłoskotwórczym (tu zapisywanym jako ł). Mazurzenie, tu cz > c. |łoczepiny{/tt} to som tako ciekawo rzecz, że pani modo mo zdejmowany winiec przez pana młodego, ale družbowie nie {tt} = pozwalają. Rozłożona (asynchroniczna) wymowa -ą jako -om (często jeszcze ze ścieśnieniem o) w wygłosie. |pozwolajom{/tt} go zdjunć i {tt}rogolka ‘mańewka’|rogolkami{/tt}, warzechami i innymi drzewiannymi takimi przyrzundami prali mnie po rykkach, to zresztom do dzisiaj sie to robi bardzo czynsto, to nie jest takie ekstra nadzwyczajne, bo to jest zwyczaj tedy zachował się do terazka, no ji jak pon m(ł)ody zdjon pani młodej wionek, to potym została wyczepiono, czyli wywiązali jej chusta, tako czerwono, u naz nosili purpurka, to kobyty zawsze, to jest łoznaka, że jest baba wydano, a nie wolno, no i muszo wom pedzieć, że tak to sie tyn piyrwszy dzień skończył do dwanastej w nocy była, była ta urocystość łocopin, potem pojechali my do dom, na drugi dzień na łobiod my przyjechali na poprawiny i wtynczas były roztomaite zabawy, bo to tyż tak zwyczajowo jest, {tt} mietlorz ‘taniec śląski’|mietlorza{/tt} tańcowali i takie {tt}= ‘rozmaite’ (roztomaity ‘różny, różnorodny, rozmaity’)|roztomajte{/tt} weselne zabawy, ftore som u nos bardzo popularne i bardzo ucieszne soum. Ludzie się {tt}= ‘przebierali’ (przewlekać się ‘przebierać się’ – wyraz staropolski, właściwy kiedyś polszczyźnie literackiej)|przewlykali{/tt} za roztomajtych, co przychodzi na przykład chopy za baby przewlecone. Pana młodego przezywać, że je ostawił, tukej z brzuchem łostały, dziecko w droudze i tak dalij i tak dalij.